

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 60 K, na $\frac{1}{2}$ strani 40 K, na $\frac{1}{3}$ strani 20 K, na $\frac{1}{4}$ strani 10 K in na $\frac{1}{12}$ strani 6 K. Pri večjih naročilih rabat. Družabnikom 20 % popusta.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

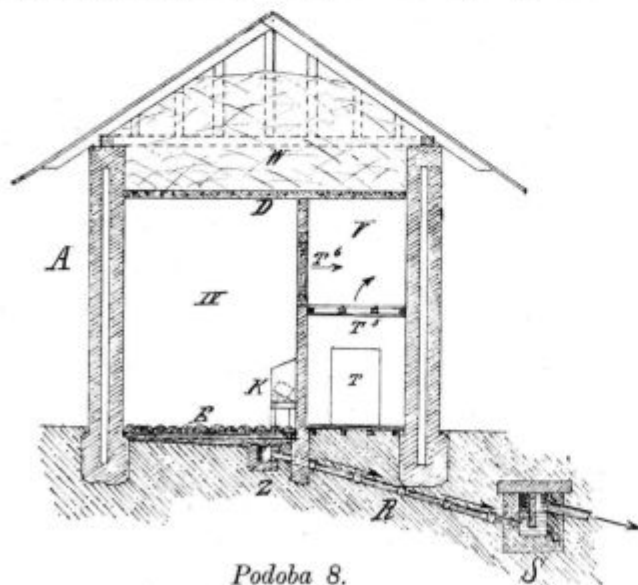
St. 3. V Ljubljani, 15. februarja 1910. Letnik XXVII.

Obseg: Ameriška ledenica. — Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh. — Mešana umetna gnojila. — Cepitev prasičev proti rdečici. — O menici. — Vprašanja in odgovori. — Kmetijske novice. — Družbene vesti. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Tržne cene. — Inserati.

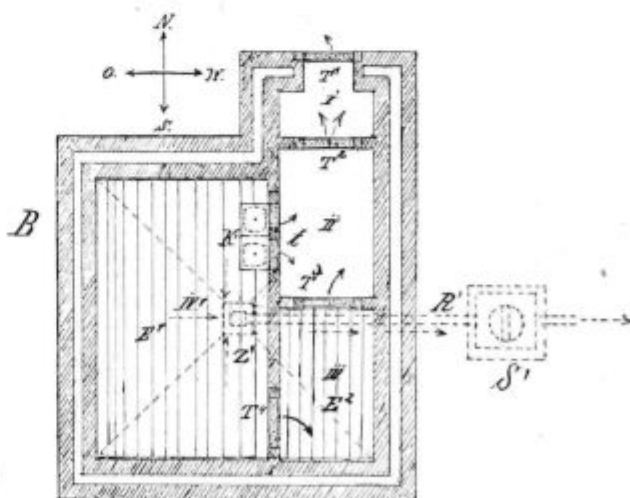
Ameriška ledenica.

Ameriške ledenice, ki so popolnoma iz lesa in imajo stene tako napravljene, da se njih medstenje napolni s slabimi prevodniki toplote, kakor s pepelom iz drv, z žaganjem, s čreslom, s šoto itd., imajo to ne-

z zrakom, ki je v medstenah popolnoma zaprt proti zunanjemu zraku. Znano je, da je popolnoma zaprt zrak zelo slab prevodnik toplote. Že leta 1903. sem imel priliko videti ameriško ledenico mlekarske zadruge v Logatcu, kjer so stene le zidane — ena stena je ločila led od prostora za pasteriziranje — in kjer je medstenje napolnjeno z zrakom, ki je popolnoma zaprt od zunanjega zraka. V tej ledenici se led veliko bolje obdrži

Podoba 8.

Podoba 9.

ugodnost, da le malo časa trajajo. Vsled vlažnosti se-gnije v štirih do petih letih les znotraj, in zato je skoraj treba ledenico prenoviti. Isto velja tudi o slabih prevodnikih toplote v medstenju. Da bi se izognili dragim popravilom, so začeli namesto lesa zidovje rabiti za take ledenice in nadomeščati slabe prevodnike toplote

kakor v prejšnji ledenici iz lesa, kjer so rabili kot slabe prevodnike toplote žaganje, šoto itd. Ta izkušnja me je napotila, da sem vinarski zadruzi v Vipavski dolini priporočal, naj zgradi nadzemsko vinsko klet po amerškem sestavu po mojem načrtu. Klet se je popolnoma obnesla vkljub tamošnji tropski vročini poleti in

navzlic hudemu mrazu pozimi, ko vlada burja. Zadruga se zdaj pripravlja, da zgradi drugo, popolnoma enako vinsko klet.

In sedaj opišimo tako ledenico! Pod 8. in 9. kažeta za gostilniško porabo urejeno ledenico, in sicer jo kaže pod 8. v navpičnem, pod 9. pa v vodoravnem prerezu. Dvojne stene so zgrajene iz opeke (zidakov) in iz navadne malte. Zunanja stena ima debelost zidne opeke podolgem. Med to in notranjo steno, ki je prav tako debela, je 15 cm širok prazen prostor za zrak. Obe steni sta z najboljšim portlandskim cementom gladko zamazani, da zrak nikakor ne more predreti. To delo je gotovo najvažnejše, ker je od skrbne izpeljave tega odvisno, kako se led obdrži. Zaradi večje trajnosti zidu je potrebno sempatja, zlasti na oglih in sredi sten, vzdati opeko iz zunanje v notranjo steno, da veže obe steni. Strop je iz betona in železnih vezi. Prava tla prostora za led (E navpičnega, E^1 , E^2 vodoravnega prereza), so iz dveh križajočih se leg le nalahko druga na drugo položenih desak, ki so najboljše, če se napravijo iz sveže posekanih in sežaganih borovih debel. Pod temi tlemi so še druga tla, ki se nekoliko nagibajo proti sredini prostora za led (E^1 , E^2), kjer se nahaja iz betona napravljena globel Z , Z^1 . Proti sredini nagnjena tla in globel imata namen nabirati iz ledu odtekajočo se vodo ter jo odvajati v betonske ali kamnite cevi R , R^1 , ki se končujejo v podzemeljski, zunaj ledenice napravljeni sifon S , S^1 . Sifon je tako napravljen, da zunanji zrak ne more priti v ledenico. Sestava sifona temelji na hidravličnem zapahu med dovoljalno in odvajalno cevjo, ki obstoji iz plošče v vodni globeli, viseče v vodo. Ta naprava tvori drugi najvažnejši pogoj za ohranjenje ledu. Podstrešje W med stropom in streho, ki je lahko, če dopuščajo to policijski predpisi, s slamo ali s trstom krita, nikoli pa ne z eternitom ali s skrilmii, je treba napolniti s slabimi prevodniki toplote.

Ledenica obstoji iz naslednjih petih prostorov: iz prostora med dvojnimi vrati (I), točilnice (II), pravega prostora za led (IV , VI^1), prostora za led (III) in prostora za polnjenje nad lesenim stropom točilnice z dvigajočimi se vrati. Naslednji, toda prav majhen prostor je naposled iz močne cinove pločevine napravljena omara za led K , K^1 , kamor se spravljajo nastavljeni sodčki s pivom. Prostor med dvojnimi vrati I naj leži vedno proti severu in naj sega le čez vrata T , ne pa do ledenične stréhe. Končno lahko tudi odpade, le da se morajo potem vrata T^1 preložiti do zunanje, vrata T^2 do notranje severne stene poslopja. Ta ledenica se napolni takole. Najprej se nanese led skoz vrata T^1 , T^2 , T^3 in T^4 v glavni prostor za led IV in se tam kolikor mogoče visoko naloži. Če nanese led ne dopušča več, da bi se led še više nalagal, potem se zapro vrata T^4 in se meče led skoz dvigalna vrata T^6 v točilniškem stropu v prostor V , odkoder se skoz vrata T^6 prenaša v prostor IV , IV^1 . Ko je ta prostor čisto napolnjen, se zapro vrata T^6 in se začne polniti prostor III , in sicer skoz vrata T^1 , T^2 in T^3 . Če se skoz ta vrata ne more več polniti, potem se led zopet meče skoz dvigalna vrata T^6 v prostor V in iz tega se skoz vrata, ki se v podobi ne vidijo, vnovič nalaga v prostoru III .

O kaki prevetrovalni napravi pri taki ledenici ne more biti govora, ker bi le škodovala ohranjenju ledu. Če gre pa le za to, da se led v ledenici čim dlje ohrani, kakor je to pri mlekarnah, potem odpadejo kajpada vsi prostori, ki služijo v poprej opisani ledenici gostilniškemu obratu; odpasti pa ne sme prostor I med dvojnimi vrati T^1 , T^2 .

R. Dolénc.

Kdo je umen živinorejec ali živinorejec sploh

Živinoreja je del kmetijstva in je, kakor ta, obrt, oziroma umetnost.

Če naj obrt ne bo šušmarija, potem jo je treba znati in obrtnik mora dodobrega poznati ne le svoj poklic, temveč tudi sirovine in priprave, ki jih v svoji obrti rabi.

Pri živinorejski obrti je poznanje njenega bistva, sirovin in priprav, dokaj težje kakor je pri kateri drugi ali celo rokodelski obrti.

Živina ni stroj, temveč silno sestavljeno živo bitje, ki živi in uspeva edino le po naravnih zakonih, ki jih živinorejec mora poznati, če naj živinorejo uspešno goji.

Za umno živinorejo je znanstvena naobrazba neobhodno potrebna. Kdor nima vsaj osnovnih pojmov tožadevnega znanstva, ta se ne more imenovati živinorejca, ampak je preprost lastnik živine, ki nima nobenega cilja, ki dela tjavendan, vzgaja, oskrbuje in razmnožuje živino dobro ali slabo, kakor je pač videl pri svojih pradedih ali sosedih.

Umen živinorejec mora poznati postanek novega bitja, mora vedeti, da so v oplojenem jajčecu že zasnovane vse lastnosti bodočega mladiča, ker sta spojeni moški in ženski celici po gotovih naravnih zakonih spojili lastnosti staršev in je končno le od umnega živinorejskega dela zavisno, če živinorejec z umnim ravnanjem vzbudi v mladem življenju zasnovane dobre lastnosti do viška razvitja. Ker se pa gre pri živinoreji za denarni dobiček, zato je umno ravnanje pri živinoreji spraviti v sklad z gospodarskimi razmerami, kajti pri umni živinoreji velja isto načelo, kakor pri umnem kmetijstvu: z najmanjšimi stroški doseči največji dobiček!

V predstojećem odstavku sta nakratko označena naloga in smer umne živinoreje; vse to se lahko zapiše, silno težavna in umetna je pa dejanska izpeljava. Za dejansko izpeljavo je pač treba več znati kakor hruške peči!

Umen živinorejec mora vsaj do gotove meje poznati zakone podedovanja in mora poznati tiste naravne zakone, ki na njih podlagi spravi z oskrbovanjem in s krmljenjem prirorejene dobre lastnosti svoje živine do viška razvoja, in sicer s pogojem, da je potem živinoreja dobičkonosna in da vzrejene živali ohranijo zdravje in potrebno gospodarsko življensko silo. Nadarjen živinorejec pri porabi napominjanih zakonov ni le dober obrtnik, temveč more postati naravnost živinorejski umetnik.

Poznavanje naravoslovnih zakonov, ki so podlaga umni živinoreji in ki jih je cela vrsta, je za umnega živinorejca neobhodno potrebna in mu morajo priti v kri in meso, če naj ne ostane navaden šušmar, ki prepušča vse le slučaju in sreči ali celo vražam. Ne rečem, da bi kmečki živinorejec vso živinorejsko znanost moral obvladati, a najpotrebnejše pa mora znati, če naj postane res živinorejec.

Če vse to upoštevamo, ali moremo potem dandanes pri nas govoriti o umnih živinorejcih? Ne in ne! Hvala Bogu, imamo že izjeme; a dokler naših kmetovalcev splošno ne vzgojimo na primerni znanstveni podlagi za umne živinorejce, šušmarili bomo s pospeševanjem živinoreje vsi skupaj tjavendan, kajti samo z navodili, recepti in denarnimi podporami ostanejo vsa prizadevanja neznatna.

V takih razmerah pač ni čudno, če tolikokrat slišimo iz ust naših lažživinorejcev v kakem oziru izrekati sodbe, da se človeku lasje ježe. Če nisi izučen strojevodja, ne stopi na železniško lokomotivo, saj je niti zakuriti ne znaš; in če je zakurjena, ne spraviš

je naprej, ali ti pa uide in drviš z njo v nesrečo. Enako je z živinorejo; kdor je ne razume, naj ne izreka sodeb, ki se znanstveno ne dajo utemeljiti!

Kakšni ljudje pa nastopajo pri nas za živinorejce-strokovnjake?

Le nekaj zgledov:

Živinski prekupci (mešetarji), ki vse gledajo s svojega stališča. Ti ljudje sodijo večinoma vse z mesarskega stališča; z obtipavanjem res znajo presoditi, kako je žival rejena, z velikansko vajo dobro zadenejo klavno težo; vnanje hibe so jim deveta briga; če se žival le ceno kupi in z dobičkom naprej speča i. t. d. Vsi ti prekupci so lahko mojstri v svojem poklicu, živinorejski strokovnjaki pa zato še niso. Marsikteri teh mešetarjev spoznava dobro mlečnost le na velikem vimenu in na debelih mlečnih žilah, zraven pa ne ve ničesar o dobrih mlečnih žlezah, ki so lahko v majhnem vimenu in dajejo več in dlje časa mleko, kakor žleze krav z velikanskim vimenom in z debelimi mlečnimi žilami. Sami pa še nikdar niso kaj poštenega vzredili; in če pogledamo njih hleve, so ti ravno tako nepravilni, kakor od onih, ki jih s svojo velikansko modrostjo zaničljivo prezirajo. Predaleč bi me vodilo, če bi hotel živinorejsko modrost teh strokovnjakov nadalje opisovati!

Premožni alitudi nepremožni kmetovalci, ki imajo v svojih hlevih slučajno večje število živine, kakor je v dotičnem kraju običajno. Nam Kranjcem prirojena bahavost dela take kmetovalce za rojene živinorejske strokovnjake, ki hočejo, da se njihovi sodbi vse klanja, sami pa nikdar ne gredo v svoje slabe hleve, ne vedo, koliko mleka posamezna krava daje na leto, bik jim je potrebno zlo, ki brez njega ni telet, in o umni odbiri živali za pleme še pojma nimajo. O umnem krmljenju istotako ničesar ne vedo, o krmljenju posameznih živali z ozirom na njih individualnost pa še nikdar nič čuli niso.

Pitalci volov so v nekterih krajih na Kranjskem posebno na glasu kot dobri živinorejci. Zato, ker prodajajo težke vole, ki so jih z izgubo opitali, gre njih slava po celi vasi in še naprej, in gorje mu, kdor jim ugovarja; precej dobi pod nos: Ali si mar ti že kdaj takšne vole opital kakor jaz, da so jih v Ljubljani ovenčane peljali v klavnico!? Vsa vas se klanja navidezno denarnemu uspehu, ki z umno živinorejo nima ničesa opraviti, in slava živinorejske modrosti je za vselej pribita.

Mazači, konjači in tem sorodni možje, ki so na glasu, da znajo živino zdraviti, so pri nas prav posebno priznani umni živinorejci. Če jih človek posluša, se zgraža nad njihovo nevednostjo, ker nimajo niti pojma o ustroju živalskega telesa, zato pa seveda smešijo diplomirane živinozdravnike, ki ne znajo delati čudežev in so šele takrat poklicani k bolnemu živinčetu, ko je že zdavnaj prepozno in so mazači že vse pokvarili.

Ona gospoda, ki nima potrebne znanstvene podlage, a misli, da vse ve in zna, se čestokrat izdaja za živinorejske strokovnjake. Del te gospode se opira pri svojih izvajanjih na spise, ki jih ne zna preceniti za naše razmere ali jih celo ne razume; drugi del te gospode se opira na izreke kmetov, češ ti že vedo, saj se od mladega z živinorejo (seveda s kakšno) pečajo, in tretji del naše živinorejske gospode pa premleva besede, ki jih takrat ravno največkrat sliši, in tako eden vidi rešitev naše živinoreje edino le v pravi sestavi licencevalne komisije, drugi v novem zakonu za povzdigo živinoreje, tretji le v domačih bikih, četrti le v bikih gotove pasme, peti le v pašnikih i. t. d., i. t. d., in

tako se mlati prazna slama, naša živinoreja pa ostaja tam, kjer je.

Gostobesednost, polna denarnica, bahavost in častilakomnost delajo pri nas največ „pripoznane živinorejske veščake“, ki so pa pravzaprav vsi skupaj samo blebetajoči diletantje, da se prav milo izrečem.

Če naj z živinorejo napredujemo, naredimo našega kmetovalca za umnega živinorejca. V to svrhu ga moramo najprej vzgojiti. Dajmo mu znanstveno podlago, ki jo umna živinoreja zahteva. Osnovni zakoni umne živinoreje morajo preiti našemu kmetovalcu v kri in meso, potem se samiodsebe iztrebijo neutemeljeni predsodki in vraže, in živinoreja bo procvitala kot zelo težavna obrt, ali celo kot umetnost, če jo vrhutega podpirajo poklicani činitelji s tistimi sredstvi in napravami, ki so za naše razmere primerne.

Prvakinja mlečnih krav je danes krava holandskega plemena iz črede D. W. Fieldsove v Oak St. Montello Mass. po imenu „De Kol Creamelle“, ki je pri uradni preskušnji dala v 30 dneh 1452 l in v 100 dneh 4544 l mleka, torej **blizu 50 l mleka na dan**. Za naše „živinorejce“ so take vesti seveda bajke, vendar je ta vest popolnoma resnična. O Fieldsovi čredi priobčimo svoj čas poseben spis s podobami. Taki uspehi se pa ne dosežejo s praznim govoričenjem in tudi ne z denarjem, temveč edino s smotrenim živinorejskim delovanjem.

Gustav Pirc.

Mešana umetna gnojila.

Večkrat se priporočajo umetna gnojila, ki imajo v sebi tri najvažnejše redilne snovi, in sicer fosforovo kislino, kalij in dušik. Sestava teh umetnih gnojil je različna z ozirom na rastlino, ki se zanjo gnoj priporoča; tako se prodaja gnojilo za peso, hmelj, trte itd.

Taka gnojila delajo na ta način, da mešajo superfosfat, kalijevo sol in čilski soliter, oziroma amonijev superfosfat. Mešanih umetnih gnojil veščaki vobče ne priporočajo, kajti vsak razumen kmetovalec si lahko zmes sam naredi, ker je pri takem ravnanju najmanj v nevarnosti, da bi bil prevaran glede vsebine in cene. Kemijsko preiskovati kupljena umetna gnojila se izplača le pri naročilih v celih vagonih, ali pa jih je kupiti pri kmetijskih zastopih, ki jamčijo za vsebino. Pri manjših naročilih pri trgovcih ali pri nezanesljivih tvornicah je kmetovalec vedno v nevarnosti, da bo prevaran, če ne drugače, vsaj pri ceni.

Mi smo doslej stali na stališču, da ni prav oddajati, oziroma prodajati mešana umetna gnojila, **pri-morani** smo pa od tega edino pravega stališča odnehati, kajti pri nas imamo večinoma majhne posestnike, ki rabijo razmeroma majhne množine umetnih gnojil in zato nočejo ali ne morejo sami napravljati te mešanice in mislijo, da se jim to delo ne izplača. Posledica temu je, da se dandanes pri nas kupuje že zelo veliko mešanega umetnega gnoja, in sicer navadno predrago in, kar je najslabše, od agentov, ki nevede kmetovalce prav pošteno sleparijo. Iz tega vzroka bo odslej oddajala c. kr. kmetijska družba svojim udom mešano umetno gnojilo za vinograde in mešano umetno gnojilo za zelenjadne in cvetične vrtove ter za rastline in cvetice v cvetličnikih. Zlasti z mešanimi umetnimi gnojili za zelenjad in cvetice se naši gospodarji in gospodinje grozno odirajo. Sicer se vsled majhne porabe teh gnojil ne gre za velike vsote, navadno se pa ta gnojila vendar najmanj dvakrat preplačujejo, in vendar nihče nima denarja, ki bi ga nepotrebno proč metal.

Mešano umetno gnojilo za vinograde in njega poraba.

C. kr. kmetijska družba bo odslej imela v zalogi in bo oddajala svojim udom mešanico umetnih gnojil, ki ima v sebi zajamčeno 10 % v vodi raztopne fosforove kisline, 10 % žveplenokislega kalija in 4 % amonijevega dušika.

Cena temu umetnemu vinogradnemu mešanemu gnoju je pri nadrobni oddaji 15 K 50 h za 100 kg z vrečo vred na ljubljanskem kolodvoru, pri celem vagonu pa samo 15 K.

Vzame se ga 100 g na trto, in sicer se podkoplje v pozni jeseni (meseca novembra) ali v zgodnji pomladi (marca) kakih 20—30 cm globoko.

To gnojilo je torej zelo bogato lahko raztopne fosforove kisline in kalija in v splošnem primerno zahtevam, ki jih trta stavi do razmerja in množine posameznih gnojil.

Z ozirom na to, da je gnojilo ceno, posebno pa tudi zaradi tega, ker poraba umetnih gnojil v vinogradništvu le zaradi tega slabo ali prav nič ne napreduje, ker si preprost kmet ne zna sestaviti pravilne zmesi, nudi sedaj c. kr. kmetijska družba vinogradnikom to gnojilo, da preprostemu kmetovalcu stvar znatno olajša in ga varuje pred prevaro po brezvestnih trgovcih in njih agentih.

Mešana umetna gnojila za zelenjadne in cvetične vrte.

Mešano umetno gnojilo, ki ga ima odslej v zalogi c. kr. kmetijska družba za zelenjadne in cvetične vrte, vsebuje 7 % v vodi raztopne fosforove kisline, 6 $\frac{2}{3}$ % čistega kalija (ne žveplenokislega!) in 6 $\frac{1}{2}$ % dušika (5 % amonijevega dušika in 1 $\frac{1}{3}$ % dušika solitrne kisline).

Cena umetnemu gnojilu za zelenjad in cvetice je 50 h za kilogram pri množinah 5—10 kg, za množine 10—25 kg 40 h, in za večje množine pa 30 h.

Tega gnojila se potrebuje za kvadratni meter 100 g (10 dek), za 10 kvadratnih metrov 1 kg, za 1 ar (100 m²) 10 kg in za 1 ha 1000 kg. Za rastline v cvetličnikih se ga vzame 5 g (premer cvetličniku 10 cm), 10 g (premer cvetličniku 15 cm), 15 g (premer cvetličniku 20 cm) itd.

Vrtne grede ali cvetični prostori se spomladi navadno obdelajo, poravnajo, umetni gnoj se raztrese in plitvo podgrabi in potem se zelenjadno ali cvetično seme vseje, ali pa se posade sadike, oziroma gomoli.

Pri gnojenju rastlinam v cvetličnikih se to gnojilo po vrhu zemlje potrese ter se s kako pripravo (s trsko ali z nožem) prav plitvo z zemljo pomeša. Z zalivanjem se pozneje redilne snovi iz mešanega gnoja izlužijo in prodirajo v nižje plasti. Ker je gnojilo silno močno, naj se nihče ne da zapeljati, da bi ga preveč vzel, drugače rastlina odmrije.

Dasi je hlevski gnoj za zelenjadne vrte zelo važen, vendar ga včasih kaže nadomeščati z umetnim gnojem, ki ima izboren in hiter učinek ter preprečuje razmnoževanje škodljivega mrčesa in škodljivih gliv. Rastlinam v cvetličnikih pa z drugim gnojem skoraj sploh ni mogoče gnojiti.

Cepitev prasičev proti rdečici.

Leta 1909. se je na Kranjskem cepilo proti kužni boleznir rdečici v 11 okrajih, 133 občinah, pri 2361 posestnikih skupno 10.351 prasičev. Uspeh je bil zelo povoljen. Izmed cepljenih prasičev je po cepitvi v teku

prvih 4 dni le šest prasičev zbolelo in so trije poginili, trije ozdraveli. Nadalje je po preteku 1 do 3 mesecev, torej pred koncem varnostne dobe, ki po enkratnem cepljenju znaša 5 do 6 mesecev, zbolelo 67 prasičev ter jih je 25 poginilo. Skupno je torej poginilo 28 prasičev, zbolelo 73, dočim je 10.278 cepljenih prasičev ostalo zdravih.

V posameznih okrajih se je cepilo naslednje število:

V okraju	Število prasičev
Ljubljana . . .	2200 prasičev.
Postojna . . .	1294 "
Kamnik . . .	1283 "
Logatec . . .	1277 "
Kranj . . .	1201 "
Radovljica . . .	1185 "
Kočevje . . .	582 "
Litija . . .	530 "
Novo Mesto . . .	463 "
Črnomelj . . .	200 "
Krško . . .	136 "

Da se je cepljenje za prasičerejce moglo ceneje zvršiti, je na posredovanje kmetijske družbe prispevalo kmetijsko ministrstvo 1000 K, deželni odbor kranjski 500 K, kmetijska družba sama 23480 K.

Ker je proti nevarni kužni bolezni rdečici skoraj edina pomoč, če se prasiči s cepljenjem proti bolezni zavarujejo, se prasičerejcem priporoča, da dajo svoje prasiče tudi v letu 1910. cepiti. V tem letu se bo cepitev gotovo še v večjem obsegu vršila.

Redki slučajji, da bi cepljeni prasiči poginili, ne smejo ljudstva odvracati od cepitve. Vzrok pogina gotovo ni bila cepitev, marveč druge slučajnosti, in bi skoraj gotovo ti prasiči ravno tako zboleli in poginili, čeprav bi ne bili cepljeni. Saj je leta 1909. več kakor 1000 necepljenih prasičev v vsi Kranjski poginilo na rdečici, cepljenih pa le 28.

Gotovo je bila pri onih prasičih, ki so po zvršeni cepitvi zboleli in poginili, že kal bolezni, čeprav se zunanje ni poznala; cepitev torej izbruha bolezni ni mogla več zabraniti. Cepitev pa ima še drugo dobro stran. V mnogih slučajjih se more izbruh bolezni pri prasičih s cepitvijo zabraniti ali se celo oboleli prasiči ozdravijo. Po poročilih, ki so nam za leto 1909. na razpolago, se je z cepitvijo v več ko sto slučajih izbruh bolezni v okuženih dvorcih zabranil, nadalje je več kakor sto obolelih prasičev ozdravelo.

Glede bistva cepitve proti rdečici se pripomni, da so enkrat cepljeni prasiči proti bolezni navadno skozi 5 do 6 mesecev zavarovani. Če se cepitev čez 2 do 6 tednov ponovi, traja varnostna doba eno leto. Za vedno se pa prasiči proti rdečici zavarujejo, če se živali vsako leto ponovno cepijo.

O menici.

Mnogo je ljudi, ki ne vedo, kaj je menica, in ki mislijo, da napravijo kako nepošteno dejanje, če izdajo, oziroma podpišejo menico, in da je menica poslednja rešitev za dolžnika in prvi korak v kriminal. Vendar je pa stvar popolnoma drugačna. Treba si jo je samo dobro ogledati.

Menica je naravna posledica vedno se razširjajoče svetovne trgovine. Kupec, ki kupi od prodajalca kako blago in ga takoj ne plača, podpiše za prejeto blago menico. Saj tudi kupec ne dobi od svojih odjemalcev takoj denarja, temveč šele v gotovem času, ko je n. pr. vse blago prodal.

Poglejmo si slučaj, ki ga lahko opazujemo sleherni dan. Pek Brgant kupi od mlinarja Kavčiča za 1000 K

moke, vendar mu pa ne plača tega zneska, temveč mu ga ostane dolžan. Mlinar je pa iz pšenice zmel moko. To pšenico je pa dobil od kmeta Ahačiča, in temu jo mora tudi plačati. Mlinar torej naroči s pomočjo menice peku Brgantu, naj v gotovem času plača Ahačiču 900 K. Menica se bo torej približno takole glasila:

V Ljubljani, dne 1. julija 1910. Za 900 kron.

1. januarja 1910 plačajte (Bergant) za to prvo menico po naredbi gospoda Ahačiča vsoto 900 kron, vrednost prejel, in jo postavite na račun po poročilu.

Gospodu Brgantu. Podpis izdatelja
Sprejel Brgant. Kavčiča.

Kakor menično pravo sploh, tako je tudi besedilo menice težko razumljivo. Da more besedilo vsakdo dobro razumeti, naj bi se takole glasilo:

V Ljubljani dne 1. januarja 1910. Mlinar Kavčič prosi peka Brganta, naj plača 1. julija 1910 po predložitvi in izročitvi te menice kmetu Ahačiču 900 kron v gotovem denarju. — Če je Brgant stem zadovoljen, tedaj napiše povprek čez menico; „Sprejel“ ter se podpiše; tako sprejeto (akceptirano) menico izroči Kavčiču. Ta pošlje menico Ahačiču, ki potem 1. januarja 1910 lahko zahteva od peka Brganta, naj mu plača 900 kron. To je enostavnejši primer, kako se izda menica.

Zakon pravi, da je menica pisana izjava, ki se z njo kdo zaveže, da plača sam ali pa kdo drug zanj določeni osebi ob določenem času v določenem kraju določeno vsoto denarja.

Razen prej omenjenega slučaja pa more menica imeti še drug pomen. Vzemimo: Črne potrebuje denar in si izposodi od Zarnika 100 kron, za kar mu da menico. Ta menica se bo potem nekako takole glasila: Čez šest mesecev plačam gospodu Zarniku vsoto 100 kron. Vrednost prejel. Podpis Črneti. To je takozvana lastna menica. V tem slučaju more pa tudi Zarnik izstaviti menico. Ta menica bi se potem glasila: Čez 6 mesecev plačajte meni (po naredbi moji lastni) vsoto 100 kron. Podpis Zarnikov. Črne mora, če mu je Zarnik denar posodil, to menico podpisati z izjavo, da jo je sprejel ali akceptiral.

Menično pravo ima vse polno tujih izrazov, n. pr. žirant, remitent, indosant, trasat, akceptant, itd. sami izrazi, ki jih v praktičnem življenju ne potrebujemo. Glavno vlogo pri menici igra takozvani „indosament“ ali hrstopis (iz italijanskega in dorso, na hrbtu, zadaj). Indosament pravzaprav ni nič drugega kakor izstavitev nove menice, ki se napiše z ozirom na okoliščino, da ostanejo trasat (to je tisti, ki ga izdatelj menice pozove, naj plača menico), vsota, plačilni dan enaki, na drugo, zadnjo stran menice. Vzemimo praktičen slučaj. Upnik Nagode, ki je posodil dolžniku Križaju 100 kron, izda menico, kjer naroča svojemu dolžniku Križaju, naj v določenem času plača vsoto 100 kron tretji osebi, recimo Mikužu. Dolžnik Križaj sprejme, akceptira menico in jo vrne upniku Nagodetu. Ta izroči menico Mikužu, ki mu dolguje 100 kron. Tako ima zdaj Mikuž menico. In temu mora Križaj plačati. Bistvo indosamenta obstoji v tem, da Mikuž na menici pismeno izjavi, da vse svoje pravice iz menice zopet na drugega prenese in navadno tudi na naslednika tega. Tako pride menica zaporedoma v roke več oseb, menica kroži (cirkulira), podobna je denarju, njena vrednost znaša v tem slučaju 100 kron.

Menico more vsakdo izdati. Izvzeti so:

1. nedoletniki, to so taki, ki še niso dopolnili 24. leta, razen če se jim pregleda starost in se proglase za doletne; za to proglasitev se zahteva vsaj dopolnjeno 20. leto;

2. take osebe, ki je pri njih podaljšana očetovska ali varstvena oblast, tudi čez 24. leto, in sicer bodisi, da so spoznane za blazne in zapravljive in so postavljene pod kuratelo, ali da so gluhoneme, ki ostanejo prstovoljno pod kuratelo še po dovršenem 24. letu;

3. nedovoljene družbe;

4. aktivni in umirovljeni oficirji in aktivno moštvo.

Če se menica na dan, ki je na menici natančno določen, ne plača, tedaj se menica protestira. Protestira se po notarju ali po sodišču. Protestirati se pravi torej, po notarju ali po sodišču konstatirati, da menica ni bila plačana in pa zakaj ni bila plačana. O tem se sestavi posebna listina, ki jo tudi imenujemo protest. Imetelj menice pa dobi za menico denar tudi prej kakor je menica plačljiva. Navadno jo proda kaki banki, ki si odtrga obresti od dne, ko ji imetelj izroči menico, pa do plačilnega dne. To imenujemo eskontiranje.

Mnogokrat se pa menica izrablja. Kovač izda na Zupana menico ter jo eskontira. Dobljeni denar si oba razdelita. Ko mora pa Zupan menico plačati, tedaj izda zopet na Kovača menico ter jo eskontira. In tako se to ponavlja, dokler časa jima kdo menice eskontira. Dogodi se pa, da jima nihče več ne eskontira menice. In tedaj mora zadnji imetelj plačati menico. Tako ravnanje ni pošteno.

Če je kdo menico izgubil ali pa po nesreči uničil, tedaj se vpelje amortizacijsko postopanje. Amortizacija menice, t. j. nje proglasitev za neveljavno (mrtvo), se izposluje pri trgovskem sodišču plačilnega kraja. Sodišče objavi trikrat v časopisih oglas, kjer poziva vsakogar, ki ima kako zahtevo iz te menice, naj naznani te svoje pravice v 45 dneh od dneva zadnjega oglasa. Ko preteče 45 dni, se zaprosi sodišče z novo prošnjo, naj proglasi izgubljeno menico za neveljavno (mrtvo.) V prošnji za uvedbo amortizacije mora biti menica natančno opisana.

Menično pravo ima mnogo kompliciranih določil. Pri poštemem trgovcu pa ta določila navadno ne hodijo v poštev, ker ima opraviti samo z dobrimi menicami. V vseh težjih in dvomljivih slučajih naj se notar vpraša za svet.

Kdor menico izda, mora biti podpisan s svojim imenom ali pa s firmo. Podpis mora biti svojeroden. Če napravi kdo le ročno znamenje n. pr. križ, mora notar ali sodišče to ročno znamenje poveriti, legalizirati.

Ponarejanje menic je goljufija ter se kaznuje s kaznijo od šestih mesecev do enega leta.

Menica je velikega gospodarskega pomena. Dandanes imamo takozvano kreditno gospodarstvo, ki obstoji v tem, da razpolaga poljedelec, trgovec, obrtnik z denarjem tudi tedaj, ko ga še nima. Ob današnjem hitrem prometu ne sme ležati denar mrtev, ampak vsak vinar mora biti plodonosno naložen. Da pride trgovec do denarja ima na razpolago menico. Menico eskontira in dobi za njo denar. Tako menica dandanes popolnoma nadomešča denar. Denarje pošiljati je mnogokrat zelo težavno in tudi precej drago. Laže se pošlje menica, glaseča se na 1000 kron, kakor pa za 1000 kron srebra. Ta veliki gospodarski pomen menice so tudi skoraj povsodi že spoznali ter jo kaj radi uporabljajo. —

Rudolf Šega.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 39. Nameravam zgraditi hlev za 6 goved. **Kako velik bodi tak goveji hlev?** (I. Ž. v V. L.)

Odgovor: Hlev bodi 3—3½ m, tudi 4 m visok. Majhni hlevi so lahko nižji, dočim naj bodo veliki hlevi

z mnogimi živalmi višji. Višina hleva je namreč zelo mero-dajna za vzdrževanje potrebne toplote. Na mlado govedo se računa z ozirom na ureditev staj, jasli in hodnikov 1.4 do 1.8 m² tal, na odraslo govedo pa 3.8—6.5 m². Pri šestih govedih bo povprečno potrebno 30 m² prostora in pri 3 m hlevske višočine 90 m² prostornine. Ta števila so pa le približna in so zavislana od notranje ureditve in prezračevanja hleva.

Vprašanje 40. Po katerih postavah se mora ravnati srenjski odsek glede srenjskega premoženja, računov in proračunov ter glede volitve v srenjski odsek? (F. V. v B.)

Odgovor: Vaše vprašanje se naslanja na gospodarjenje s premoženjem posameznih sosesk (podobčin). Vse tozadevne naredbe se nahajajo v deželnem zakonu, ki določa občinski red za vojvodino Kranjsko. Dotični zakon dobite v „Učiteljski tiskarni“ v Ljubljani.

Vprašanje 41. Imam precej njiv, ki zanje nimam hlevskega gnoja in ki jih mislim obsejati, oziroma posaditi s krompirjem, peso, i. t. d., za pridelovanje prasičje krme. Jeseni sem te njive potrosil s Tomasovo žlindro. S katerimi umetnimi gnojili naj spomladi gnojim krompirju in pesi? (F. V. v B.)

Odgovor: Da uspevata krompir in pesa, morata dobiti dovolj redilnih snovi, ki so pglavltine fosforova kislina, kalij in dušik. Če ste jeseni njive dovolj zagnojili s Tomasovo žlindro, ki je fosfornato gnojilo, tedaj Vam spomladi ni več treba skrbeti za gnojenje s fosforovo kislino in Vam torej preostaja skrb za kalij in dušik. Kalij najceneje daste njivi s kalijevo soljo, in sicer vsaj 100 kg na oral. Gnojenje z dušikom je pa posebno važno, če hočete veliko pridelati, in ker nimate hlevskega gnoja, oziroma gnojnice, ki je izborno in najcenejše dušičnato gnojilo, pa gnojite z amonijevim sulfatom. Amonijev sulfat neverjetno imenitno učinkuje zlasti pri krompirju; za oral se vzame najmanj 100 kg tega umetnega gnojila.

Vprašanje 42. Pri nas je neki agent prodajal 19% superfosfat po 11 K 70 h iz neke praške tvornice. Ali se dobiva tak superfosfat, ali je cena primerna in ali ni prodaja tega superfosfata kaka goljufija? (G. B. v H.)

Odgovor: Tudi 19% superfosfat se dobiva, toda agent Vam ni jamčil za vsebino, zatorej ne veste, kako močnega dobite. Naša družba danes oddaja 14% superfosfat, ki je pa skoraj 15%, popolnoma suh (kar je važno) na drobno po 7 K 50 h 100 kg; potemtakem bi smel 19% superfosfat stati samo 10 K 16 h in ste ga torej za več kakor za poldrugo krono predrago plačali. Bodisi tako ali tako, vsekako ste bili osleparjeni.

Vprašanje 43. Kdo mora plačati stroške konjaču, ki je po naročilu županstva vzel psa, sumljivega stekline, in ga je pobil? (F. O. v K.)

Odgovor: Kakorhitro je bil pes za steklino osumljen in je županstvo ukazalo dati ga konjaču, potem je občina dolžna plačati konjača, če se steklina dokaže. Če pa županstvo, oziroma konjač, nista skrbela, da se steklina dožene in se ni zadeva naznanila okrajnemu glavarstvu, potem je ta ali oni zakrivil veliko nemarnost, in v takih okoliščinah si pač nihče ne bo upal od Vas kaj terjati, kajti Vi ste le tedaj dolžni konjaču stroške povrniti, če pes ni bil stekel.

Vprašanje 44. Ali je res nevarnost, da kokoši na njivi tik hiše vsejano lucerno izkljujejo? Ali bi bilo dobro med lucerno sejati travo in katero? Ali bi bilo dobro to njivo, ki je bila jeseni sprašena, še sedaj s Tomasovo žlindro pognojiti? (M. O. v Št. J.)

Odgovor: Gotovo so kokoši na novoobsejani njivi zelo škodljive, kajti one ne kljujejo samo mladih rastlinic, temveč tudi seme pobirajo in jedo. — Ni napačno sejati namesto same lucerne tudi mešanico iz raznih trav in detelj; kakšno

mešanico in kako jo je sejati, najdete popisano v gospodarskem navodilu „Sestava in setev travnih in deteljnih zmesi“, ki se dobiva pri naši družbi po 10 h. — Meseca marca šele s Tomasovo žlindro gnojiti ni prav; sicer se gnojilna moč ne izgubi, vendar se učinek šele pozneje pokaže. Spomladi je bolje gnojiti s superfosfatom.

Vprašanje 45. Na opuščeno hmeljišče sem jeseni sejal pšenico; spomladi nameravam pod pšenico posejati črno deteljo, zato vprašam, če bo uspevala, ker je bila njiva za hmeljišče prerigolana in je prišla pečena in ilovnata mrtvica na vrh, ki se zelo težko obdeluje. Ali bi se izplačalo njivo nanovo prerigolati in tako rodovitno plast zopet k vrhu spraviti? (M. O. v Št. J.)

Odgovor: Če se je hmeljišče obdelovalo in gnojilo, potem ni dvoma da je postala zgornja plast tudi rodovitna in bo torej detelja uspevala. Ne poznamo Vaših razmer, vendar mislimo, da bo ceneje njivo umno obdelovati in jo z gnojenjem rodovitno narediti, kakor če bi jo vnovič prerigolali, kar navadno veliko stane. Spomladi Vam priporočamo ob setvi detelje pod pšenico njivo zagnojiti s superfosfatom, s kalijevo soljo in z amonijevim sulfatom.

Vprašanje 46. Kam je bolje črno deteljo sejati, pod pšenico ali pod oves? (M. O. v Št. J.)

Odgovor: Za uspevanje detelje ni posebno odločilno, pod kakšno jaro žito se seje; splošno se lahko reče, da je za deteljo tembolje, čim prej dotično žito zori in se požanje. Vsekako je pa bolje deteljo sejati pod jarino kakor pod ozimino.

Vprašanje 47. Zakaj špeh nekterih prasičev pri razpuščanju v ponvi nad ognjem poka, drugih pa ne? Kaj je vzrok, da špeh pri razpuščanju poka in kako se to zabrani? (M. O. v Št. J.)

Odgovor: Pokanje špeha pri razpuščanju nad ognjem povzročajo ikre, ki se nahajajo v mehurčkih v špehu. Tekočina v mehurčkih se izpremeni v paro, ki z razpokom mehurček razganja. Če je špeh ikrast, se ne da nič narediti; veliko važneje je prasiče pred ikravostjo varovati, saj so ikravi prasiči tudi človeškemu zdravju nevarni. O ikrah se morete poučiti v knjigi „Soseda Razumnika prasičereja“, ki jo dobite pri naši družbi za 1 K.

Vprašanje 48. Imam še nekaj starega superfosfata od lanskega leta, ki mi je ostal od ajdove setve. Ali je star superfosfat še vedno dober in ni nič izgubil svoje moči? (I. K. v T.)

Odgovor: Gnojilno moč superfosfata tvori fosforova kislina, ki se v njem nahaja spojena s kako drugo rečjo (z apnom) v sol, ki je v vodi raztopna. Fosforovokisla sol je v superfosfatu trpežna, se ne izpreminja in v navadnih razmerah zato starost superfosfata nima nobenega vpliva na njegovo gnojilno moč.

Vprašanje 49. Moja krava dobi vsako leto pozimi hud sajevce, t. j. da se je koža trdo drži. Kaj je vzrok sajevcu pri govedi in kako se zdravi? (A. K. v T.)

Odgovor: To, kar Vi imenujete sajevce, je bolezen kože, ki prihaja od napačne prehranitve, od slabega oskrbovanja (zlasti snaženja) ali od ponovnega prehlajenja. Jetične krave tudi navadno dobe trdo kožo, ki se tesno života drži. Predvsem se mora dognati vzrok in se odpraviti, ter je potem treba uvesti primerno zdravljenje. To zdravljenje more biti zelo različno in se more prepustiti živinozdravniku.

Vprašanje 50. Kako se izpremeni gozd z ilovnato zemljo v travnik? V gozdu sedaj rasejo pomešani hrasti in smreke. Kako globoko naj prekopljem? Ali moram tudi štore porovati? (I. Ž. v T.)

Odgovor: Če hočete narediti lep in dober travnik, ki se bo dal lahko kositi, morate vsekako tudi štore s koreninami izkopati. Iztrebljen svet se mora dovolj globoko prekoptati,

da se prvo leto more krompir saditi. Seveda je treba krompirju pognojiti. Za krompirjem se seje kaka jarina in pod njo primerna zmes trav in detelj. Jarina se pokosi zelena za klajo in prihodnjo jesen se mlada setev pognoji s Tomasovo žlindro in s kalijevo soljo ter naslednjo pomlad z gnojnico ali s kakim dušičnatim gnojilom, n. pr. z amonijevim sulfatom.

Vprašanje 51. Kako se očisti sod od brinjevca, da je poraben za vino? Enkrat sem ga že s sodo izpral, a vino je vendar dobilo okus po brinjevcu. (M. M. na V.)

Odgovor: Raznih etrskih olj v brinjevcu, ki so se seveda zajedla v les, ni tako lahko popolnoma iz sode spraviti. Ta olja, ki dajejo vinu slab okus, so v alkoholu raztopna in pri veliki vročini z vodo vred izhlapljiva. Sod od brinjevca, ki naj se naredi poraben za vino, bi bilo torej treba izprati z močnim špiritom, kar se seveda ne izplača, ali pa ga s prav vročim parom izpariti, kar za Vas tudi ni mogoče, ker nimate v to svrhu potrebne priprave. S sredstvi, ki jih imate vi na razpolago, se tak sod ne da preprosto in ceno za vino pripraviti.

Vprašanje 52. S kakšno pripravo se najhitreje, najlaže in najzanesliveje določi kakovost mleka? (I. B. v S.)

Odgovor: Kakovost mleka je predvsem odvisna od množine tolaščobe, zato se pri preiskovanju mleka večinoma gleda le na tolaščobo. Najbolje, najhitreje in razmeroma natančno se tolaščoba v mleku določi z dr. Gerberjevim tolaščemerom. Glede tega tolaščemera in sploh na Vaše vprašanje najdete obširen odgovor v knjižici „Določanje tolaščobe v mleku“, ki jo dobite pri naši družbi za 30 h.

Vprašanje 53. Pridelali smo navidez lepo posušeno deteljno seno, a živina (konji in goveda), ki to deteljo uživa, se silno slini, da se slina kar do tal iz gobcev cedi. To deteljno seno navadno mešamo med rezanico in jo namočeno živini pokladamo. Ali bi se dala taka detelja na kak način pripraviti, da bi ne bila živini škodljiva? (K. P. v S.)

Odgovor: Detelja, bodisi sveža ali posušena, ki povzroča pri živini hudo slinjenje, je napadena od rje, ki jo dela gliva „*Uromyces trifolii*“. Napadena detelja je pikčasta, kakor bi bila od muhjakov ponesnažena, in ne povzroča samo hudega slinjenja, temveč se morejo po daljšem uživanju izcimiti še hujše bolezni. Porabnega sredstva, da bi tako deteljo naredili neškodljivo za uživanje, ne poznamo.

Vprašanje 54. V „Kmetovalcu“ opetovano pišete, da je spomladi travnike bolje gnojiti s superfosfatom kakor s Tomasovo žlindro. Ali zadostuje samo superfosfat, ali je treba dodati še drugih umetnih gnojil? (F. G. v M.)

Odgovor: Če naj travnik trajno dobro rodi in naj vsled enostranskega gnojenja ne opeša, kar nevesčji kmetovalci stavijo na rovaš gnojenja z umetnimi gnojili, potem je treba z gnojenjem dati na travniku in tudi drugje vselej vseh tistih redilnih snovi, ki jih rastline potrebujejo, da dobro uspevajo. Najvažnejše te redilne snovi so fosforova kislina, kalij in dušik. S superfosfatom daste rastlinam samo fosforovo kislino, torej morete pognojiti tudi s kalijem in z dušikom. Pognojite svoj travnik spomladi s superfosfatom, a obnem tudi s kalijevo soljo in s kakim dušičnatim gnojilom. Najcenejše dušičnato gnojilo je gnojnica, če pa te nimate, pa vzemite amonijevega sulfata.

Vprašanje 55. Nakuhal sem veliko slivovca in, da pokrijem velike stroške, bi ga rad prodal. Kako smem doma pridelano žganje prodajati, da ne pridem v kazen? (I. K. v L.)

Odgovor: Užitinski davek od žganja se plača že pri kuhanju, torej sme kmetovalec svoje žganje poljubno prodajati, vendar tako, da nima prodaja oblike žganjetoča. Vi smete torej svoje žganje prodajati v sodčkih ali v zaprtih steklenicah, a nobenemu kupcu ne smete privoliti, da bi kupljeno žganje na Vašem domu izpil.

Vprašanje 56. Jeseni sem pognojil travnik s hlevskim gnojem in spomladi ga nameravam pognojiti še s superfosfatom. Ali naj spomladi pognojim travnik s superfosfatom, preden ga prevlečem z brano, ali šele pozneje? (I. V. v M.)

Odgovor: Fosforova kislina v superfosfatu je v vodi raztopna in torej takoj učinkuje, zato se z gnojenjem ni prenahtiti in zadostuje, če pride superfosfat malo poprej na travnik, preden ozeleni. Trosenje superfosfata je odvisno od časa, kdaj se travnik brana, in brananje je zopet odvisno od primerne vremena. Če zgodaj branate, potem šele pozneje superfosfat raztrosite, drugače se pa lahko vse obnem vrši in je potem najbolje, če najprej gnojilo raztrosite in nato travnik prevlečete. Pri Vas imate burjo, zato pazite, da vam superfosfata med trosenjem in poznej s travnika ne razpiha.

Vprašanje 57. Imam konja, ki se vedno drgne z vratom ob jasli, kakor da bi bil muhav, pa ni. Kako preprečim konju drgnjenje vratu ob jasli? (I. T. v S.)

Odgovor: Vsekako se konj zato drgne, ker ga srbi, in najprilneje bi bilo poklicati živinozdravnika, ki bi dognal vzrok, kajti vzroki morejo biti različni, in če naj se drgnjenje odpravi, je predvsem spoznati vzrok drgnjenja in ga odpraviti. Če srbenje ne povzroča kakih zajedalcov ali lišajem podobni tvorci, potem je lahko vzrok zanemarjeno snaženje ali pretečna krma, n. pr. detelja, grašica i. t. d. V tem slučaju se mora krma premeniti in konj pravilno snažiti. Skusite več dni zapored zvečer konjev vrat dobro z mlom omiti, in če je srbečica posebno huda, ga umivati z gorko vodo, ki ji dodajte na vsak liter 2 žlici lizola ali 4 žlice kreolina. Če to ne pomaga in slutite kak drug vzrok, pa pokličite diplomiranega živinozdravnika.

Vprašanje 58. Mojo njivo je preplavila voda in je pobrala rodovitno zemljo. Na tej njivi mislim sejati oves in deteljo, zato vprašam, s katerim umetnim gnojilom naj pogojim mlevkasto izprano zemljo na tej njivi? (A. L. v K.)

Odgovor: Predvsem bodi v bodočnosti Vaša skrb, da na taki njivi v teku let zopet pripravite novo rodovitno plast. To dosežete z gnojenjem z dobrim hlevskim gnojem v zadostni množini in s setvijo takih rastlin, ki puste svoje korenine v zemlji, da se dela iz njih sprstenina. Take rastline so predvsem detelja, trave in tudi žito. Pa tudi v nerodovitni mlevki morete prva leta nekaj pridelati, če rastlinam daste potrebnih redilnih snovi v obliki umetnih gnojil. Pognojite svojo njivo spomladi tik pred setvijo s superfosfatom, s kalijevo soljo in z amonijevim sulfatom. Vzemite teh umetnih gnojil le toliko, kolikor jih rastline morejo tisto leto porabiti, kajti v Vaši mlevki jih deževnica in snežnica preveč izlužita in pridejo neporabljene v spodnje plasti. Ozeneleli oves potresite s čilskim solitrom, da dobi takoj prve dni dovolj dušika na razpolaganje in zapomnite si, da dušik amonijevega sulfata dlje časa učinkuje, dočim je učinek dušika v čilskem solitru hiter, a kratek.

Vprašanje 59. Neka tvrdka silno priporoča neki redilni prašek za prasiče, kot dodatek h krmi. Nekteri ga hvalijo, drugi pa devajo v nič, češ da je klajno apno boljše. Kaj je Vaše mnenje? (M. M. v V.)

Odgovor: Ime tvrdke in dotičnega redilnega praška smo iz Vašega vprašanja namenoma izpustili, da ne bomo imeli neljubih prask z dotično gospodo. Vsi taki po raznih listih kričeče priporočeni redilni praški za živino (naj bodo za prasiče, za goved, za konje itd.) so čisto navadna sleparija, ki ima samo namen nevesčemu kmetu žepo prazniti. Naravno in umno krmljenje ter oskrbovanje živine je edini dober redilni prašek za vsakovrstno živino. Kadar vemo, da nam v krmi primanjkuje rudninskih redilnih snovi, zlasti fosforovokislega apna, takrat je umestno dajati klajnega

apna, ki pa ni nikak tajni prašek, temveč preprosto fosforovokislo apno, ki prav malo stane. Sicer pa novi zakon o zatiranju in odvracanju živinskih/kužnih boleznih, ki je stopil 1. januarja t. l. v veljavo, določa v § 12., da more kmetijsko ministrstvo dogovorno z ministrstvom za notranje zadeve in za trgovino prepovedati prodajo umetnih krepčilnih (redilnih) sredstev, in bržkone bodo kmalu izginili iz prometa vsi ti tajinstveni redilniki praški z različnimi imeni.

Vprašanje 60. Kadar postane pri nas kako živinče mršavo in se mu cedi voda iz očesa, pravijo, da ima živina roženico. To bolezen zdravijo na ta način, da odstrižejo očesno kožico. Ravnotako zdravijo krmežljave mlade prasičke in trdijo, da se predristajo, če se jim roženica ne postrije. Kaj je Vaše mnenje o tej bolezni in ali ima striženje roženice res kaj pomena? (J. M. v G.)

Odgovor: Striženje roženice je silna neumnost, ki je razširjena pri Vas na Goriškem in je od tam prišla tudi k nam na Kranjsko v obmejne pokrajine. Če je kaka žival bolna, mršava, ima krmežljave oči in se močno solzi, takrat je seveda vzrok slaba oskrba ali kaka druga bolezen, nikdar pa ne očesna koža. Dati navodila za ozdravljanje boleznih, ki jih ljudje spravljajo v zvezo z roženico, ni mogoče, ker pripisujejo ljudje vsakovrstne bolezni roženici. Poklicati je treba živinozdravnika, ki dožene kakovost boleznih in dá potrebno navodilo za zdravljenje. — V očesu vsake živali in zlasti pri prasičih, se vidi neka mrena, ki jo ljudje napačno imenujejo roženino. Ta mrena, ki jo ljudje v svoji neumnosti strižejo, se nahaja v notranjem kotu očesa in je guba povezne kože, čisto naraven in popolnoma zdrav del očesa, ki se imenuje mrena mežikavka, (nemško Nickhaut, latinsko membrana nictitans). Mrena mežikavka se nahaja pri vseh domačih živalih ter ima za podlago hrustanec, ki se imenuje mežikavni hrustanec. Pri zdravih prasičkih je ta mrena mežikavka navadno potegnjena v očesni kot, tako da se malo vidi, le če žival zameži, jo lahko raztegne do polovice očesa. Če pa žival vsled kake bolezni shujša in izgubi toliščo v očesni jami, zleze oko nazaj v jamico, in takrat se mrena mežikavka potegne bolj čez oko. Zaradi te popolnoma naravne prikazni pa ljudje mislijo, da ta mrena povzroča bolezen, dasi v resnici nima ničesar z boleznijo opraviti in jo je silao neumno odrezovati, ker se stem žival ne le muči, temveč se lahko v resnici povzroči bolezen na očesu.

Kmetijske novice.

Živinorejski in mlekarški tečaj priredi ravnateljstvo kmetijske šole na Grmu v torek in sredo, dne 22. in 23. februarja t. l. Namen tečaja je izboljšanje kravje reje v zvezi z mlekarstvom. Na sporedu so naslednja predavanja. V torek, dne 22. februarja. Od 9 do 11 dopoldne: Vrednost kravje reje. Odbiranje molznih krav. Raba krav za pleme. Krmiljenje krav. Od 2 do 4 popoldne: Strežba molznih krav. Molža. Štroški kravje reje. V sredo, dne 23. februarja. Od 9 do 11 dopoldne: Prodaja mleka. Ravnanje z mlekom. Lastnosti mleka. Napake in pomanjkljivosti mleka. Mlečna posoda. Popoldne od 2 do 4: Prodaja smetane in presnega masla. Posnemanje. Naprava presnega masla. Napake presnega masla. Oddajanje in razpošiljanje presnega masla. Gospodarski pomen mlekarških zadrug. Pouk se pojasnjuje s praktičnim razkazovanjem. Tečaj je namenjen našim gospodarjem in gospodinjam in je želeli, da se ga množestveno udeležijo tudi naše gospodinje in kmetiška dekleta. Kdor se želi tečaja udeležiti, naj se priglasi po dopisnici ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu. Oddaljenim udeležencem plača ravnateljstvo stroške za pot in za hrano.

Kletarski tečaji. Pri državni vzorni kleti v Rudolfovem so se vršili tečaji, ki jih je obiskalo 80 posestnikov ne samo s Kranjskega, ampak tudi iz sosednjih dežel. Vseh tečajev je bilo doslej v desetih letih 23 in vseh udeležencev že 360. To priča, da so naši vinogradniki, vinski trgovci in gostilničarji sami prišli do spoznanja, da je tudi v kletarstvu treba napredka in da tudi v tej stroki na dosedaj običajni, mnogokrat celo na vraže spominjajoči, zastareli način ne pridemo do cilja, marveč da je treba spoznati pravo, znanstveno podlago vsega ravnanja z vinom in z moštom, česar nas uči umno kletarstvo.

Družbene vesti.

* **Sadno drevje za družbene ude,** ki ga je oddajala c. kr. kmetijska družba zadnjih pet let, je bilo večinoma in lansko leto vse kupljeno na Gorenjem Avstrijskem, kajti stara družbena drevesnica je popolnoma opešala, in v novi drevesnici drevje ni še doraslo. Sedaj je pa v novi družbeni drevesnici prvi (petletni) letnik dorasel in to pomlad bo družba zopet oddajala svoje, doma pridelano drevje. Drevje je zelo lepo in se bo spomladi sproti izkopavalo, da vsak naročnik dobi kolikor le mogoče sveže drevje. Pogoji o oddaji družbenega sadnega drevja so objavljeni v zadnji številki „Kmetovalca“. Smatramo za dolžnost tole objaviti: Lansko leto meseca avgusta je šla čez družbeno novo drevesnico zelo močna toča, ki, hvala Bogu, ni naredila posebne škode; listje je debla obvarovalo pred točo, le mladike so bile po toči nekoliko ranjene, a rane so se do jeseni popolnoma zacelile in se sedaj vidijo na njih deloma brazgotine teh zaceljenih ran. Naj te brazgotine nikogar ne motijo; v teku časa popolnoma izginejo, zlasti naj pa nihče ne misli, da so te brazgotine na mladikah od krvave uši, kajti te škodljivke nimamo v drevesnici.

Naročnikom na cele vagone Tomasove žindre javljamo, da zvršujemo njih naročila iz tržaške zaloge, kjer je le še par vagonov 19 odstotne žindre, ki je vagon (10.000 kg) stane na tržaškem kolodvoru 684.— K.

Pri naročbah v celih vagonih je pri 10.000 kg K 25.— popusta. Seveda mora železniško voznino iz Trsta do zadnje železniške postaje plačati naročnik sam.

Po novi pogodbi nam je dovoljeno, pošiljati žindro tudi v istrsko Primorje, kar so nam tvornice dosedaj zabranjevale.

* **Umetna gnojila** ima c. kr. kmetijska družba naslednja v zalogi:

Tomasovo žindro 19% po 7 K 50 h 100 kg.

Rudninski superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline po 7 K 50 h 100 kg z vrečo vred. Pri naročilih v celih vagonih franko na vsako postajo. Svarimo pred nakupom superfosfata, ki je zaznamovan kot 12—14 odstoten, če ni primerno cenejši, kajti tak superfosfat je resnično le 12 odstoten in sme v razmerju z gorenjo ceno le K 6:36 veljati.

Kostni superfosfat po 11 K 100 kg.

Kajnit po 5 K 50 h 100 kg. Naročila na cele vagone se zvrše naravnost iz tvornic in se cena vsled zmanjšanja stroškov dokaj zniža.

Kalijevo sol po 12 K 100 kg. To gnojilo se oddaja tudi v vrečah po 50 kg za 6 K 20 h, ker tvornica za množine po 50 kg zaračuna 20 h za vrečo. Kdor gnoji travnike s Tomasovo žindro ali z rudninskim superfosfatom, ta mora gnojiti tudi s kalijem, bodisi s kalijevo soljo ali s kajnitom. Mi odločno priporočamo kalijevo sol, ki ima v sebi 40%

kalija in stane 12 K, dočim ima kajnit le 12 — 13°/₁₀ kalija ter stane 5 K 50 h. Namesto 300 kg kajnita se vzame le 100 kg kalijeve soli, a ima še več kalija in se vrhoteč še prihrani 4 K 50 h. Tudi to gnojilo pošljemo odjemalcem celih vagonov naravnost iz tvornice za ceno, ki je dosti nižja.

Kostno moko po 10 K 100 kg z vrečo vred.

Čilski soliter po 30 K 100 kg.

Amonijev sulfat po 30 K 100 kg. To dušičnato umetno gnojilo bo družba imela koncem februarja zopet v zalogi in sprejema že sedaj naročila nanj. To gnojilo je važno za gnojenje na njivah žitu, krompirju, ozimini itd., in sicer v zvezi s superfosfatom in s kalijevo soljo. Poraba amonijevega sulfata v vinogradih je zlasti važna in zato posebno priporočena. Opozarjamo na spis „Gnojenje z dušikom“ v 1. št., na spis „Dušičnata umetna gnojila“ v 2. številki, na spisa „Gnojenje travnikov z umetnimi gnojili spomladi“ ter „Mešana gnojila in gnojenje vinogradov z umetnimi gnojili“, v. 3. št., na spis „Gnojenje krompirju, zlasti z umetnimi gnojili, s posebnim ozirom na amonijev sulfat“ v 6. številki in na spis „Gnojenje ozimini z amonijevim sulfatom“ v 18. številki lanskega „Kmetovalca“.

* **Vinogradniško gnojilo** (mešano umetno gnojilo za vinograde), ki ima 10% v vodi raztopne fosforove kisline, 10% žveplenokislega kalija in 4% amonijevega dušika, oddaja družba po 15 K 50 h 100 kg z vrečo vred brez voznine. Pri naročitvah v celih vagonih je cena 15 K. — (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki letošnjega „Kmetovalca“.)

* **Vrtno gnojilo** (mešano umetno gnojilo za zelenjad, cvetice in rastline v cvetličnikih), ki vsebuje 7% v vodi raztopne fosforove kisline, 6²/₃% čistega kalija (ne žveplenokislega!) in 6¹/₃% dušika (5% amonijevega dušika in 1¹/₃% dušika solitrne kisline) oddaja družba v množinah 5—10 kg po 50 h, 10—25 kg po 50 h in v večjih množinah po 30 h kg z vrečo vred. (Glej spis „Mešana umetna gnojila“ v 3. številki letošnjega „Kmetovalca“.)

* **Modra galico** prične naša družba splošno oddajati konci aprila. Cene objavimo v eni prihodnjih številki. Družba ima pa že sedaj to blago v zalogi in naročnikom lahko takoj postreže.

* **Deteljno seme** zajamčenopredenice čisto in potrjeno od kmetijsko-kemijskega preskušališča v Ljubljani, oddaja družba svojim udom z zavojem vred, in sicer seme domače štajerske ali črne detelje po 1 K 90 h, in seme lucerne ali nemške detelje po 2 K 40 h kilogram.

* **Severonemško seme krmske pese** dobivajo udje pri družbi po 1 K 90 h kilogram z zavojem vred, in sicer rdečo in rumeno mamutovko. Rumena ekendorfovka stane pa 2 K 40 h kg.

* **Glede oddaje semen** objavljamo, da veljajo gori označene cene z zavojem vred in s stroški za vozni list le pri naročilih nad 5 kg. Pri naročilih do 5 kg se posebej zaračunata zavoj in vozni list.

* **Semenski oves, in sicer „zlatorunec“** bo imela letos za spomladansko setev naša družba v zalogi. Zlatorunec je priznana dobra vrsta iz visoke, mrzle lege. Naročila ga je na Češkem in ga bo oddajala po 25 K 100 kg z vrečo vred. Blago je težko semensko in skrbno čiščeno. V zalogi bo le en vagon tega ovsja in bo mogoče postreči samo udom, ki ga pravočasno naroče.

* **Za živinorejce** ima družba v zalogi požiralnikove cevi po 12 K in trokarje po 5 K. Oboje služi, da se napenjanje govedi hitro in zanesljivo odstrani. — V zalogi ima družba tudi mlečne cevi komad po 80 h. Mlečne cevi se rabijo za odtok mleka, kadar kravo vime tako boli, da je ni mogoče molsti. — Napajalnike za teleta iz pocinjene ploščevine oddaja družba po 10 K.

* **Lanene tropine** so tvornicam pošle in jih tudi ta mesec ne bo lahko dobiti. V slučaju, da jih kaj dobimo, jih bomo našim udom oddajali po dosedanji ceni 20 K za 100 kg. Živinorejci, ki je njih živina navajena na krmljenje z močnimi krmili, naj pa medtem tega krmjenja nikar ne opuščajo, ampak naj pridno segajo po sezamovih tropinah.

* **Sezamove tropine**, fino zmlete, svetle, z zajamčeno vsebino 50 odstotkov proteina in maščobe, stanejo 17 K 100 kg in se dobivajo le v vrečah po 50 kg. Živinorejce opozarjamo na spis „Krmljenje z oljnimi tropinami“, ki je izšel v „Kmetovalcu“ in ki ga v obliki „Gospodarskih navodil“ na zahtevanje vsakomur brezplačno pošljemo. Sezamove tropine so navzlic večji redilni vrednosti zaraditega toliko cenejše od lanenih tropin, ker se sedaj še ne zahtevajo tako splošno. Gotovo je, da se precej podražé, kakor hitro jih ne bodo mogli več toliko izdelovati, kolikor jih bodo zahtevali; ta položaj utegne po splošni sodbi kmalu nastati. Družba je sezamove tropine kupila v zadostni množini in po ugodni ceni, tako da cene v prihodnjih mesecih še ne bo treba zvišati; priporočati pa je umnim gospodarjem, da si čimprej priskrbe vsaj toliko tropin, kolikor jih bodo čez zimo potrebovali. Večjim odjemalcem, posebno onim na Krasu, lahko pošljemo te tropine iz tržaške zaloge in jim jih računamo po 16 K 100 kg iz Trsta.

* **Klajno apno** oddaja družba v izvornih vrečah, težkih 50 kg, po 22 h kg. V manjših množinah, nad 20 kg, po 24 h, v množinah pod 20 kg pa po 26 h kg. Za manjše pošiljateve na zunaj se še posebej zaračunata za vsako pošiljatev 30 h za zavoj, vozni list itd. — Manj kakor 5 kg se ne razpošilja. — Opozarjamo, da je klajno apno potreben dodatek h krmi, koder krmila nimajo v sebi dovolj rudninskih snovi, zlasti fosforove kisline, in da klajnega apna ni zamenjati z ničvrednimi redilnimi štipami za živino.

Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske.

Oddaja ameriških trt in cepljenk.

Kmetijska podružnica v Novem Mestu ima naprodaj prav lepe sajenke riparije portalis in cepljenke.

Cena sajenkam je določena na 4 K za 100 trt, cepljenkam pa na 20 K za 100 trt. Pri večjih naročilih se cena cepljenkam primerno zniža. Cepljenke so požlahtnjene z najbolj priporočenimi vrstami, kakor s španjolom, z laškim rizlingom, s kraljevino, z veltincem, s silvancem, z rdečim vrhom, z belim burgundcem in z zametasto črnino.

Pravico do trt imajo vinogradniki iz novomeškega in drugih dolenjskih okrajev.

Naročila se sprejemajo do 28. februarja 1910.

Kmetijska podružnica v Novem Mestu,
dne 3. februarja 1910.

V. Rohrman, načelnik.

Oddaja sadnega drevja.

Podpisana podružnica naznanja svojim p. n. udom, da dobe iz podružnične drevsnice brezplačno po štiri sadna drevesa. Čez to število jih morejo dobiti udje proti plačilu 70 h za drevo.

Neudje morejo dobiti drevesa po 1 K 20 h v tem slučaju, če bi podružnični udje ne vzeli vseh za oddajo določenih dreves. Drevje je izredno lepo in močno in pocepljeno z najpripravnejšimi vrstami za Dolenjsko.

Naročila se sprejemajo do 28. februarja 1910.

Kmetijska podružnica v Novem Mestu,
dne 3. februarja 1910.

V. Rohrman, načelnik.

Št. 222.

Razglas.

Ker namerava brambovska uprava v pokritje svoje potrebščine kavalerijske remonte spomladi 1910 kakor doslej prirejati v gotovih krajih komisionalno nakupovanje remont, je zaukazalo c. kr. ministrstvo za deželno obrambo vložen, deloma utemeljena pritožba neke v zmislu obrtnega reda do semnja upravičene občine, da se bo v bodoče namesto izraza »semenj za remonte« rabil izraz »komisionalno nakupovanje remont«.

28. februarja 1910

ob devetih dopoldne.

V prejšnjih letih so se vršili v ta namen takozvani »semenji za remonte«. Stem se pa daje na občno znanje, da je povzročila pri c. kr. ministrstvu za deželno obrambo vložena, deloma utemeljena pritožba neke v zmislu obrtnega reda do semnja upravičene občine, da se bo v bodoče namesto izraza »semenj za remonte« rabil izraz »komisionalno nakupovanje remont«.

Pri tem komisionalnem nakupovanju remont, ki se je stem na dan 28. februarja 1910 ob devetih dopoldne v Št. Jerneju razpisalo in kamor pride navedena brambovska naborna komisija za remonte, se bodo nakupovali le konji v starosti 4 do 7 let, višočine 158 do 166 cm, ki so močnega hrbta in pravilne izdatne hoje in se bo konjerejem za take konje, ki so popolnoma sposobni za kavalerijske remonte, plačevala remontna cena 700 K.

Takim konjem se sme z ozirom na njih kakovost in na druge razmere po naslednjih določilih iz sredstev c. kr. poljedelskega ministrstva prisoditi tudi premija.

Premije smejo prejeti samo taki konjerejci, ki imajo državljanstvo v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, in ki morejo z rodovnikom ali zaskočnim listom nedvomno dokazati, da so dotične remonte tudi resnično v tostranskem državnem ozemlju sami zredili.

Kadar bi ta ali oni konjerejec tega dokaza ob naboru ne mogel podati, sme remontna naborna komisija izjemoma dovoliti, da se dokaz pozneje, najkasneje v 14 dneh, pošlje domobranskemu ulanskemu polku št. 6.

V takih primerih tudi omenjeni polk premije iz sredstev c. kr. poljedelskega ministrstva izplača šele potem, ko so bile dosepele te listine.

Višočina premije sploh povprečno ne bo presegala zneska 100 K za konja.

C. kr. deželna vlada za Kranjsko.

V Ljubljani, dne 7. januarja 1910.

V a b i l o

k občnemu zboru kmetijske podružnice v Novem Mestu, ki bo v pondeljek, dne 28. februarja t. l. ob dveh popoldne v društvenem prostoru (v hiši g. Jakšeta v Novem Mestu).

S P O R E D:

1. Poročilo o delovanju podružnice.
2. Poročilo o računih.
3. Volitev novega odbora.
4. Predlogi za občni zbor v Ljubljani.
5. Slučajnosti.

6. O pomenu in uredbi živinorejske zadruge za novomeško okolico. Poročevalec ravnatelj V. Rohrman.

Opomnja. Če ob zgoraj določenem času ne pride zadosti udov, se bo občni zbor vršil pol ure pozneje z istim sporedom, ne glede na število navzočih.

Novo Mesto, dne 3. februarja 1910.

V. Rohrman, načelnik.**V a b i l o**

na občni zbor kmetijske podružnice v Metliki, ki bo v nedeljo, dne 20. svečana v prostorih ljudske šole v Metliki.

S P O R E D:

1. Nagovor načelnika.
2. Poročilo blagajnikovo in odobrenje računov.
3. Volitev odposlancev na občni zbor kmetijske družbe.

4. Slučajnosti.

Če ob določenem času ne bo navzočih zadostno število udov, bo pol ure pozneje zbor brez ozira na število udeležencev.

Kmetijska podružnica v Metliki,

dne 5. februarja 1910.

Danijel Makar, načelnik.**V a b i l o**

na občni zbor kmetijske podružnice v Koprivniku dne 20. februarja 1910 ob treh popoldne v župnišču.

S P O R E D:

1. Poročilo načelnikstva.
2. Vpisovanje novih udov.
3. Volitev načelnikstva.
4. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica v Koprivniku,

dne 5. februarja 1910.

Fr. Steržaj, načelnik.**V a b i l o**

k občnemu zboru kmetijske podružnice na Dovjem, ki bo dne 20. februarja ob eni popoldno v hiši načelnika.

S P O R E D:

1. Pregled računov za l. 1909.
2. Slučajni nasveti in predlogi.

Opomnja. Če bi ob določenem uri ne bilo zadostno število udov navzočih, bo pol ure pozneje zborovanje brez ozira na njih število.

Kmetijska podružnica na Dovjem,

dne 2. februarja 1910.

A. Smolej, načelnik.**V a b i l o**

na občni zbor kmetijske podružnice v Slavini, ki bo v nedeljo, dne 20. svečana 1910 ob treh popoldne v šolskih prostorih.

S P O R E D:

1. Poročilo načelnika.
2. Blagajniško poročilo za l. 1909.
3. Volitev novega odbora.
4. Slučajnosti.

Kmetijska podružnica v Slavini,**Andrej Vadnal**, načelnik.**V a b i l o**

na občni zbor kmetijske podružnice na Sv. Gori v nedeljo, dne 27. svečana 1910 ob treh popoldne v prostorih g. Franca Hribarja, trgovca v Vidergi.

S P O R E D:

1. O podružničnem delovanju.
2. Pregled računov za leti 1908. in 1909.
3. Prosti govori.
4. Razni nasveti in predlogi.

Kmetijska podružnica na Sv. Gori,

dne 4. svečana 1910.

Janko Zajec, načelnik.